

УДК 330.341.1

Задніпрянна Т. С., аспірант,
Запорізька державна інженерна академія,
м. Запоріжжя

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Задніпрянна Т.С. Вплив державного регулювання на інноваційний процес суб'єкта господарювання.

У статті досліджено сутність інноваційної діяльності та механізм її державного регулювання. Розглянуто інструменти державної підтримки та їх вплив на розвиток інноваційного процесу. Проводиться аналіз сучасних типів інноваційної політики, за допомогою яких визначаються пріоритетні напрями її розвитку, а також узагальнюються її інституціональні моделі розвитку

Заднипрянная Т.С. Влияние государственного регулирования на инновационный процесс субъекта хозяйствования.

В статье исследована суть инновационной деятельности и механизм его государственного регулирования. Рассмотрены инструменты государственной поддержки и их влияние на развитие инновационного процесса. Проводиться анализ современных типов инновационной политики, с помощью которых определяются её приоритетные направления развития, а также обобщаются её институциональные модели развития.

Zadnipyryanna T.S. The influence of government control on the company's innovation process.

This article investigates the nature of innovations and the mechanism of its government control. Government support instruments and their impact on the innovation process are considered. The modern types of the innovation policy are analyzed, and with their help the priority areas of its development are determined, and also generalized its institutional development models.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світової економіки спостерігається зростання темпів інноваційних змін, переглядаються стандарти та пріоритети, які здавались непохитними ще 30 і навіть 20 років тому. Те, що вважалося визначальним у розвитку економіки будь-якої країни: високорозвинена важка промисловість, власні енергоресурси, власні витoki інвестицій - сьогодні не здатні повною мірою забезпечити економічне зростання держави

Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України "Про наукові парки", "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій", "Про інноваційну діяльність", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків", "Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» Про інвестиційну діяльність" та інших законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Мета статті - Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Викладення основного матеріалу. Держава створює сприятливі умови для інноваційної діяльності, формуючи єдині цивілізовані правила й механізми, згідно яких виділяють об'єкти і суб'єкти інноваційної сфери.

Об'єкти інноваційної діяльності: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Суб'єкти інноваційної діяльності:

Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів [1].

Згідно тлумаченням Павленка, Гончарової та Швиданенко, державна інноваційна політика - це сукупність науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансово-збутових та інших заходів, пов'язаних з просуванням нової чи поліпшеної продукції на ринок збуту. Інноваційна політика є ширшим поняттям, ніж науково-технічна, яка традиційно пов'язана з вибором пріоритетів у науці та техніці. Інноваційна політика поєднує науку, техніку, підприємництво, економіку та управління; охоплює виробництво, банки, науково-технічні кадри.

Розрізняють 4 типи інноваційної політики:

1. Інноваційна політика «технологічного поштовху». Ця політика пов'язана з визначенням державою пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки.

2. Інноваційна політика ринкової орієнтації. Пов'язана з використанням ринкового механізму розподілення ресурсів і вибору напрямів розвитку науки та техніки. При цій політиці обмежена роль держави в стимулюванні інноваційної діяльності.

3. Інноваційна політика соціальної орієнтації. Ця політика стосується соціального регулювання наслідків НТП, а процес прийняття рішень базується на соціально-політичних рішеннях. Ця політика ніколи не використовувалась самостійно, але окремі її елементи відображені в розвитку різних країн.

4. Інноваційна політика, яка націлена на зміни економічної структури господарського механізму. Ця політика пов'язана із впливом передової технології на вирішення соціально-економічних проблем, на зміни галузевої структури, на рівень життя.

Важливими засобами державного регулювання інноваційної діяльності - інструментами державної підтримки інноваційної діяльності мають бути: національні науково-технічні програми; державне замовлення в науково-технічній сфері; державна науково-технічна експертиза; бюджетне фінансування інноваційних процесів; патентно-ліцензійна діяльність; стандартизація та сертифікація продукції в науково-технічній сфері; формування науково-технічних кадрів; створення системи науково-технічної інформації.

Основою правового регулювання інноваційної діяльності є цивільне законодавство, що об'єднує законодавство про авторські суміжні права, патентне й інше, законодавство про інтелектуальну власність, закони про підприємництво та інноваційну діяльність. Правове регулювання інноваційної діяльності узгоджується з трудовим законодавством, законодавством про бюджетний процес, законодавством про постачання продукції для найважливіших державних потреб і законодавством про державну та комерційну таємницю [5, с. 101-103].

Основними принципами державної інноваційної політики є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів

інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності.

Важливим також є принцип забезпечення єдності стратегічного й поточного державного регулювання, оперативності останнього. Стратегічне державне регулювання має загальнодержавне значення. Його мета - збереження економічного й соціального стратегічного курсу держави, який закладається до програми реалізації реформ, національних, цільових, комплексних та інших програм. З метою додержання стратегічного курсу державою складається й контролюється перелік ресурсів, які мають стратегічно важливе значення. Поточне державне регулювання має на меті забезпечити реалізацію стратегічного курсу в умовах конкретної економічної й політичної ситуації, що зумовлює гнучкість системи державного впливу. Оперативне поточне державне регулювання спирається на податкову політику, емісійну, кредитну, бюджетну, соціальну та інші види економічної політики. У межах поточного регулювання Уряд України формує державний бюджет, визначає основні напрями податкової політики, а також характер зовнішньоекономічної політики (шляхом розробки митних тарифів, експортних квот тощо). Усі ці складові частини державного управління економікою мають бути взаємопов'язані й здійснюватися систематично, аби забезпечити реалізацію стратегічного курсу держави. Важливим принципом державного регулювання є дотримання вимог матеріально-фінансової збалансованості задля забезпечення ресурсного потенціалу суспільства, регулювання фінансових потоків (гроші, зобов'язання за кредитом, акції, цінні папери тощо).

Уряд має забезпечити умови, які гарантували б щорічне збільшення загального обсягу інвестицій (за рахунок усіх джерел фінансування) для забезпечення інноваційного розвитку. Не менше чверті коштів, отриманих від приватизації державного майна, необхідно спрямувати на інноваційний розвиток підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави. Водночас треба застосувати додаткові стимули оновлення основних фондів через удосконалення амортизаційної політики, а також за рахунок прибутків підприємств [4, с. 81-82].

У кожній країні є свої особливості державного регулювання інноваційного процесу, зумовлені структурою галузей господарства, стратегією розвитку, впливом надбудовчих чинників на продуктивні сили. За ознакою форми дії на інноваційний розвиток економіки весь арсенал цих методів поділяється на методи прямого та непрямого регулювання.

Суть методів прямого регулювання полягає в тому, що держава бере на себе ініціативу у виборі пріоритетів науково-технічного розвитку, фінансування та стимулювання розроблення важливих національних інноваційних програм. При цьому чинник часу набуває стратегічного характеру. НДДКР потребують не тільки великих фінансових витрат, а й стають ризикованішими й утримати технологічну монополію фірмам не завжди вдається. Щоб швидше використати ринковий потенціал, держава стимулює міждержавну, галузеву, міжфірмову координацію та кооперацію інноваційної діяльності.

Методи непрямого регулювання створюють економічні та правові умови для прискорення інноваційного розвитку, проте це не означає, що такі умови мають бути однакові для всіх галузей розвитку науки і техніки. Держава може їх диференціювати відповідно до пріоритетних напрямів та програм.

Методи реалізації державної інноваційної політики за способом впливу можна поділити на: 1) економіко-правові методи, що ґрунтуються на положеннях Конституції, відповідних законів, внутрішньовідомчих, адміністративних розпоряджень; 2) державне фінансування наукової сфери; 3) контрактна система відносин між суб'єктами інноваційної діяльності та державою; 4) податкова система; 5) патентно-ліцензійна, антитрестівська політика; 6) амортизаційні заходи, субсидії; 7) передавання технології; 8) підтримка міжорганізаційної кооперації та дрібного інноваційного бізнесу; 9) урядові закупівлі; 10) розвиток інфраструктури досліджень і розробок [3, с.146-147].

Заходи державного регулювання інноваційних процесів можна представити у вигляді схеми мір і відповідних дій, які являють собою сукупність не лише внутрішніх факторів, що дозволяють розкрити особливості внутрішнього державного механізму регулювання, а й зовнішніх, покликаних з метою створення оптимального балансу для розвитку інноваційної діяльності на будь-якому рівні (рис. 1) [7, с. 173].

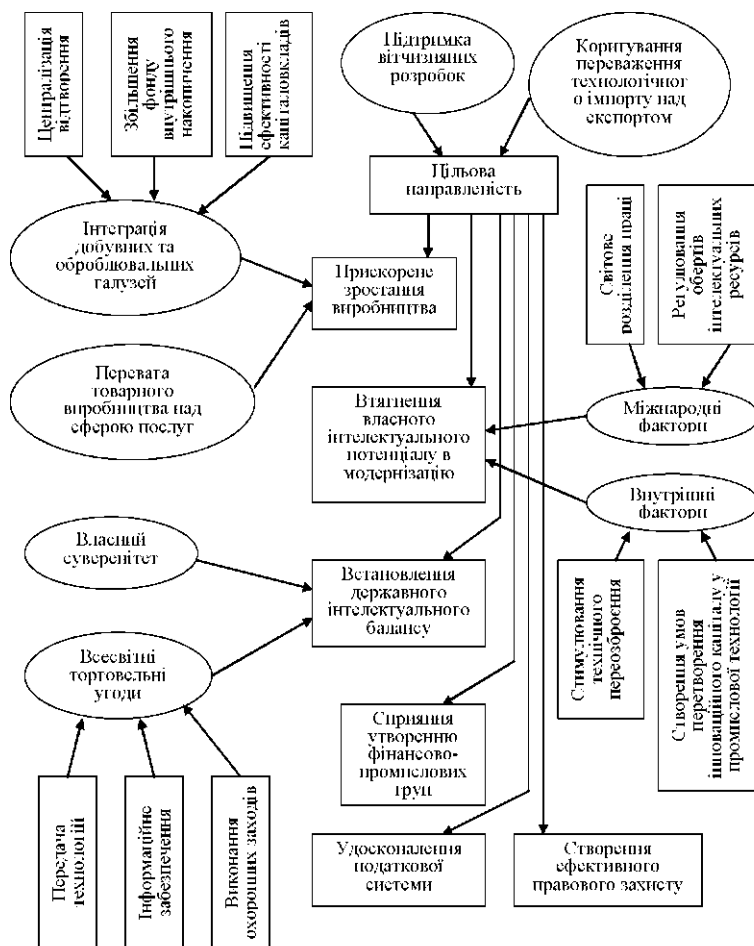

Рис. 1 – Заходи державного регулювання інноваційних процесів

Згідно статті 9. «Моніторинг реалізації пріоритетних напрямів інноваційного розвитку України» Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» з метою забезпечення динамічного і ефективного управління процесами інноваційного розвитку України, своєчасного внесення коректив у здійснювану державну науково-технологічну та інноваційну політику Кабінет Міністрів України організовує систематичний моніторинг реалізації пріоритетних напрямів інноваційного розвитку України. Усі міністерства і відомства України щорічно в першому кварталі наступного

року подають до Кабінету Міністрів України звіти про заходи, здійснені ними для реалізації стратегічних і середньострокових інноваційних пріоритетів, та про досягнуті результати.

Узагальнена інформація про хід реалізації пріоритетних напрямів інноваційного розвитку України щорічно до 1 червня подається Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України. (Частина третя статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3076-IV від 04.11.2005) [2].

Аналіз сучасних інституціональних моделей інноваційного розвитку (на прикладі розвинутих країн) показує, що вони загалом становлять інтеграцію трьох технологій: інтелектуальної, що відповідає за розроблення планів, формулювання проблем і пошук найефективніших рішень (вона дедалі більше набуває характеру колективної розумової діяльності і знаходить нові інституціональні форми, виходячи за межі традиційних наукових установ та університетів); управлінської, що покликана забезпечити реалізацію поставлених цілей інноваційного розвитку з урахуванням реальних часових, фінансових, організаційних, людських та інших ресурсів; політичної, яка охоплює різні чинники загальнонаціонального та регіонального розвитку, узгодженість інтересів, цілей і пріоритетів різного рівня, формування консенсусу учасників, контролю за дотриманням «правил гри».

Механізми державного регулювання інноваційної діяльності та її ресурсного забезпечення мають ґрунтуватися на врахування глибинних закономірностей, внутрішньої логіки розвитку інноваційної діяльності. Це дає можливість тісніше пов'язати державну інноваційну політику з об'єктивними процесами, що відбуваються і національній економіці [6, с. 395].

Висновки. Отже, механізм державного регулювання інноваційним розвитком розглядається як складова системи управління господарюванням країни. Використовуючи цей механізм, державні органи формують інноваційну систему держави: конкретні цілі, завдання, напрями інноваційних процесів та інноваційної діяльності, систему політичних, економічних, правових і соціальних методів, засобів впливу на мотиви діяльності людей, створюють певні організаційні форми та структури, що забезпечують можливість і умови для розвитку інноваційної сфери на рівні підприємства, галузі, регіону, країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. - 504 с.
4. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. - Тернопіль: Економічна думка, 2006. - 295 с.
5. Павленко І.А., Гончарові Н.П., Швиданенко Г.О. Економіка та організація інноваційної діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. курсу. - К.: КНЕУ, 2002. - 150 с.
6. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручн. - К.: Либідь, 2006. - 480 с.
7. Шарко М.В. Державне регулювання інноваційних процесів// Актуальні проблеми економіки. - 2003. - С 172-173.

Ключові слова: інноваційна діяльність, механізми правового регулювання інноваційної діяльності, стратегічне та оперативне державне регулювання.

Ключевые слова: инновационная деятельность, механизм правового регулирования инновационной деятельности, стратегическое и оперативное государственное регулирование.

Key words: innovation process, mechanism of legal regulation of innovation process, strategic and operative government control.